

سوال

کمترین حد سفری که در آن افطار جایز است چقدر است؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

جمهور علما بر این رای هستند که مسافتی که کوتاه خواندن نمازهای چهار رکعتی را مباح می‌سازد و روزه‌دار در آن اجازه‌ی افطار دارد چهل و هشت میل می‌باشد.

ابن قدامه مقدسی - رحمه الله - در المغنی می‌گوید:

«مذهب ابوعبدالله (یعنی امام احمد) چنین است که قصر در مسافت کمتر از ۱۶ فرسخ جایز نیست و فرسخ سه میل است، یعنی این [فاصله] ۴۸ میل می‌باشد. ابن عباس این مسافت را تخمین زده و می‌گوید: از عُسفان تا مکه، و از طائف تا مکه، و از جده تا مکه.

بنابراین مسافت قصر [نماز] دو روز رفتن [بدون در نظر گرفتن برگشت] است. این قول ابن عباس و ابن عمر است و مالک و لیث و شافعی بر همین رای هستند».

اندازه‌ی تقریبی این مسافت به کیلومتر حدود هشتاد کیلومتر است.

شیخ ابن باز در **مجموع الفتاوی** (۲۶۷ / ۱۲) درباره‌ی اندازه‌ی آنچه سفر دانسته می‌شود می‌گوید:

«بنابر رای جمهور علما این [اندازه] حدود هشتاد کیلومتر برای کسی است که با اتوموبیل و همینطور هواپیما و کشتی سفر می‌کند. این مسافت یا نزدیک آن سفر نامیده می‌شود و در عرف نیز سفر به حساب می‌آید چراکه نزد مسلمانان چنین عرف است، در نتیجه اگر انسان بر روی شتر یا با پای پیاده یا سوار بر خودرو یا هواپیما و کشتی به اندازه‌ی این مسافت یا بیشتر از آن مسافرت کند، وی مسافر است».

از علمای کمیسیون دائم (۸ / ۹۰) درباره‌ی مسافت قصر نماز پرسیده شد، و اینکه آیا راننده‌ی مسافربری که بیش از سیصد کیلومتر می‌رود اجازه‌ی قصر نماز دارد؟

پاسخ کمیسیون چنین است:

مقدار مسافتی که قصر نماز را مباح می‌کند بر اساس رای جمهور علما تقریباً هشتاد کیلومتر است و راننده‌ی مسافر بر و غیر او در صورتی که قصد دارد این مسافت که در آغاز پاسخ ذکر کردیم یا بیشتر از آن را طی کند، اجاز دارد که نماز را به صورت قصر ادا کند».

اما برخی از علما بر این رای هستند که سفر مسافت مشخصی ندارد و تشخیص آن به عرف بازمی‌گردد. بنابراین هر آنچه مردم در عرف خود سفر بدانند همان سفری است که احکام شرعی مانند جمع بین دو نماز و قصر و روزه نگرفتن مسافر بر آن مترتب می‌گردد.

شیخ الاسلام ابن تیمیه در فتاوی (۲۴ / ۱۰۶) می‌گوید: **حجت با کسانی است که قصر و روزه نگرفتن را در جنس خود سفر مشروع دانسته و سفری را از سفر دیگر جدا ندانسته‌اند، و این قول صحیح است.**

در **فتاویٰ آرکان الإسلام** (۳۸۱) از شیخ ابن عثیمین درباره‌ی مقدار مسافتی که مسافر در آن نماز را کوتاه می‌خواند پرسیده شد و اینکه آیا جمع بدون قصر جایز است؟

ایشان چنین پاسخ دادند:

مسافتی که در آن نماز به صورت قصر ادا می‌شود را برخی از علما در حدود هشتاد و سه کیلومتر معین کرده‌اند و گروهی دیگر آن را بر اساس آنچه در عرف به نام سفر شناخته می‌شود تعیین کرده‌اند حتی اگر به هشتاد کیلومتر نرسد، و آنچه مردم به آن سفر نگویند سفر نیست اگر چه صد کیلومتر باشد.

این انتخاب شیخ الاسلام ابن تیمیه - رحمه الله - است چرا که الله متعال مسافت معینی را برای جایز بودن قصر تعیین نکرده و همینطور پیامبر - صلی الله علیه وسلم - نیز مسافت خاصی را مشخص نکرده است.

انس بن مالک - رضی الله عنه - می‌گوید: **پیامبر - صلی الله علیه وسلم - هرگاه برای مسیر سه میل یا سه فرسخ بیرون می‌رفت نماز را دو رکعت می‌خواند** به روایت مسلم (۶۹۱).

و قول شیخ الاسلام ابن تیمیه - رحمه الله - به صواب نزدیکتر است.

اشکالی ندارد که در صورت اختلاف عرف، انسان بر اساس قول به تعیین مسافت عمل کند، زیرا برخی از امامان و علمای مجتهد به این قول فتوا داده‌اند و ان شاء الله مشکلی ندارد. اما در صورتی که امر [عرف مردم] منضبط و مشخص است رجوع به آن درست است.